

ARTICULUS IV.

DE SUBJECTO LEGIS HUMANÆ.

§ I.

An fideles et justi a legibus humanis exempti sint?

154. *Nota.* Subjectum legis sunt subditi; quippe lex est actus jurisdictionis, adeoque solos subditos stringit, et quidem juxta illorum capacitatem. *Lege naturali* obligantur omnes rationis compotes, non vero infantes et amentes ob defectum promulgationis et libertatis moralis. *Legibus ecclesiasticis* nequidem in actu primo obligantur infideles, saraceni, judæi alique non baptizati, quia non sunt subditi Ecclesie; quamvis jure divino teneantur petere baptismum et ingredi Ecclesiam. Hæretici et apostatæ a fide, per baptismum ingressi in Ecclesiam, *per se* ligantur legibus Ecclesie, quia rebellio eos non eximit, minus etiam dignos reddit, ut ab Ecclesia eximantur; excusat autem sæpe *per accidens* ab obligatione legis ignorantia subjectionis et obligationis. Pueri ante septennium completum legibus humanis non obligantur, licet forsam jam ante ad usum rationis pervenerint: imo completo etiam septennio non statim omnibus, sed iis solum legibus stringuntur, quæ eorum ætati ac judicio discretionis conveniunt, uti patet de præcepto annuæ confessionis et communionis paschalis: poenas etiam ordinarias a jure statutas non incurrunt saltem totas, quia secundum jus civile *regulariter* mitigandæ sunt, quamdiu sunt minores; poenis vero canonicis non subjacent ante annos pubertatis, excepta irregularitate propter homicidium, excommunicatione ob percussionem clerici, et propter ingressum in monasterium Monialium. Hic vero triplex præcipue quæstio fit: 1^a. sintne fideles et justi a legibus humanis exempti, quod contendunt hæretici? 2^a. an et quomodo peregrini iisdem obligentur? 3^a. utrum clerici legibus civilibus adstringantur?

155. *Dico.* Omnes etiam *fideles et justi* obligantur legibus humanis. Est de fide ex CONCILII TRID. Sess. 6. can. 20.

Prob. Christus hisce verbis, *pasce oves meas*, et Paulus ad Rom. 13. 1. dicens, *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, universim loquuntur et de fidelibus quidem; ergo omnes etiam fideles sive justi, sive injusti, subjacent legibus tum ecclesiasticis, tum politicis. Idem fidelibus inculcat Petrus 1. epist. 2. 13.; nec non SS. Patres, IREN. L. 5. hæres. c. 24., JUSTIN. Apol. 2., AUG. de Civ. L. 19. c. 17., et in epist. ad Rom. *Si quis ergo putat, inquit, quoniam Christianus est, non esse sibi vectigal reddendum aut tributum, aut non esse exhibendum debitum honorem eis, quæ hæc curant, potestatibus, in magno errore versatur;* etc.

Conf. Lex evangelica non privat Magistratus civiles sua potestate legislativa quam potius laudat et commendat; potestas vero ecclesiastica a Christo instituta, est pars legis evangelicæ; ergo *fideles et justi*, cum sint membra communitatis tum sacræ, tum politicæ, tenentur obedire potestati legislativæ humanæ, et directivæ et coactivæ.

Si ais 1°. 1. ad Tim. 1. 9. dicitur: *Lex justo non est posita, sed injustis*; fideles et justi sunt filii Dei, filii autem sunt liberi, Matth. 17. 24., uti hunc textum SS. HIER. et AUG. interpretantur; ergo leges humanæ non stringunt fideles et justos.

R. *Ad* 1. D. A. Lex justo non est posita, h. e. propter justos et occasione justorum C. h. e. justi nulla lege humana obligantur N. Lex posita est ad coercendos poenisque terrendos injustos, proin occasione peccatorum, in quæ Judæi maxime proclives erant; non vero ad coercendos justos *qua tales*, qui sponte et ex amore justitiæ legem observant, uti denotant verba præcedentia: *Scimus autem, quia bona est lex, si quis ea legitime utatur.*

Ad 2. D. A. Et Christus Matth. 17. loquitur de filiis naturalibus, ita ut ipse a tributo liber sit, prout contextus et Interpretum expositio innuunt C. de filiis Dei adoptivis, comprehendendo omnes fideles et justos N. His enim et ipse dixit: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari*; his et per Apostolum præcipit: *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* S. AUG. loquitur de libertate fidelium et justorum *spirituali* a servitute peccati, et a tributo pro peccatis pendendo. S. HIER. vel de eadem, vel de immunitate ecclesiastica intelligendus.

Si ais 2°. APOSTOLUS 1. Cor. 7. 23. monet fideles, ne fiant *servi hominum*: 2. Cor. 6. 14. regimen infidelium Christianis indignum asserit ac periculosum: 1. Cor. 6. 1. illicitum dicit fidelibus Principem sibi infidelem eligere; ergo et obedire, saltem infideli.

R. *Ad* 1. PAULUS non prohibet servitutem *simpliciter*, cum ibidem v. 21. dicat: *Servus vocatus es? non sit tibi cura, et v. 24. Unusquisque in quo vocatus est, in hoc permaneat apud Deum;* imo ad Ephes. 6. 5. monet *servos obedire dominis carnalibus*: sed ab ea servitute dehortatur, quæ Dei servitio præfertur, et qua homo duntaxat respicitur.

Ad 2. Reprobat nimiam cum infidelibus familiaritatem ob periculum perversionis; reprobatur communicationem fidelium cum infidelibus *quoad sacra*, non item Christianorum subjectionem, et regimen Ethnicorum in politicis.

Ad 3. APOSTOLUS 1. Cor. 6. non agit de dominatu Principis, sed de *judice ethnico*, eos fideles corripiens, qui judicio contenderent apud iudices infideles. Nullibi sane denegat infidelibus, ex eo præcise quod infideles sint, potestatem politicam; cum hæc spoliatio, si per legem evangelicam esset imperata, propagationem christianæ Religionis, idcirco infidelibus perquam odiosæ, redderet difficillimam.

156. *Observe.* Legislator propriis suis legibus non obligatur *directe*, sive vi coactiva, cum superiorem non habens cogi ac puniri a nemine possit, sive vi directiva et sub culpa, quia hæc quoque solos subditos spectat: legislator autem sicut nec superioritatem, ita nec subjectionem respectu sui ipsius habet, adeoque potest Princeps valide testari sine solemnitate a jure civili requisita etc. Obligatur autem *indirecte* jure quodam naturali, sive ex decentia et æquitate, cum ipsa recta ratio dicet, ut caput reipublicæ exemplo præeat, sequæ corpori conformet; atque hæc naturalis obligatio gravis est, si alias sequeretur scandalum, perturbatio, vel aliud grave incommodum in republica; hinc Princeps graviter delinqueret non servans æquitatem justitiæ commutativæ, e. g. in contractibus initis, in quibus ipsa ratio

justitiæ exigit æqualitatem, et in quibus legislator se habet *instar privati*. Cæterum ubi potestas legislativa est pluribus communis, v. g. in republica aristocratica vel democratica, aut in Concilio vel Capitulo aliquo, quivis *con-legislator* tenetur lege communiter lata, quia quilibet est subditus totius corporis.

§ II.

An et quomodo peregrini legibus humanis obligentur?

157. *Nota.* Duo sunt, de quibus hic quæri solet: an peregrini obligentur legibus *sui domicilii*? an obligentur *statutis particularibus locorum*, ubi transeunt vel morantur?

Circa 1um. Fere inter omnes convenit, quod non obligentur.

Circa 2um. Communis et certa est sententia, quod obligentur: 1°. Quando e sua patria alio migrarunt, ad figendum ibi domicilium vel quasi-domicilium, quia ratione domicilii, cum animo stabiliter in eo loco habitandi, fiunt incolæ ac subditi: 2°. Si in loco, per quem transeunt, vel delinquant, vel contrahant, vel ratione rei sitæ conveniantur, quia ibi sortiuntur forum, et tenentur iudicem illius loci agnoscere, seque iudicio secundum ejus loci statuta ac consuetudinem submittere: 3°. Si sint leges, queis regulantur contractus, taxantur pecuniæ et pretia rerum, item quæ rebus invehendis aut evehendis imponunt vectigalia et telonia, aut quæ specialiter in bonum illius loci ob necessitatem reipublicæ prohibent efferri vel inferri certas merces, quia ad hæc servanda obligat vel ipsa lex naturæ: 4°. Si quæ specialiter pro ipsis peregrinis a Magistratu statuta fuerint, v. g. ne quis ultra triduum moretur in urbe, quia hoc ipso, quod locum ejusmodi adeant, hisce statutis seipsos subiciunt: 5°. Si violatio statuti particularis cederet in scandalum vel detrimentum incolarum aut civium illius loci: 6°. Si lex in tali loco vicens sit universalis, sive in patria peregrini vigeat, sive non vigeat, quia legibus communibus omnes tenentur, et consuetudo, quæ excusabat in patria, est privilegium tantum *locale*; hinc si in tali loco tempore quadragesimæ non fuerit dispensatum in comestione carnis, jejunandum peregrino est juxta legem communem jejunii.

In eo itaque tota controversia est ac fere celebris inter auctores, an peregrini *simpliciter* obligentur legibus et consuetudinibus peculiaribus loci, in quo ad breve tempus morantur?

158. *Dico I.* Peregrini non obligantur legibus particularibus *sui domicilii*.

Prob. Legislator extra suum territorium non habet jurisdictionem; ergo illius leges non stringunt existentes in alieno territorio; proinde peregrini non tenentur ad audiendam missam, vel ad jejunandum in loco, ubi dies festus vel dies jejunii non est, quamvis talis sit in patria, id quod etiam de jejunio quadragesimali tenet, cum peregrini gaudere possint favore locali, vi cujus in lege de se communi hic vel illic fuit dispensatum, quamvis eo se conferant, ut carnibus vesci possint; hinc can. 2. de Constit. in 6. dicitur: *Extra territorium jus dicenti impune non paretur*; ergo cum pro pœna et culpa eadem stet ratio, scilicet defectus jurisdictionis in legislatore extra suum territorium, juxta communem DD. egressus e territorio legislatoris et

a pœna et a culpa immunis est, quamvis statuta particularia *sui domicilii* non observet.

159. *Dico II.* Peregrini *simpliciter* obligantur statutis *localibus*, quæ ratione territorii, non vero statutis personalibus, quæ ratione incolarum et civium feruntur.

Prob. Statuta *localia* seu realia immediate respiciunt et afficiunt territorium; ergo mediante illo comprehendunt omnes in illo existentes, si non sint specialiter exempti, quales non sunt peregrini; alias nec Parochus advenam absolvere, nec Episcopus peregrinum sacerdotem prohibere posset a missa celebranda in loco a se in sua Diœcesi interdicto: nam sicut hoc *interdictum est locale*, ita nobis sermo est de *lege locali*, quæ directe respicit territorium, et hoc mediante omnes in eo existentes, exceptis personis privilegiatis. Statuta vero *personalia* tantum concernunt cives et incolas, quos immediate respiciunt; ergo hos duntaxat, non item advenas obligant. Posse vero Principem ferre leges ejusmodi personales pro civibus et incolis, vel inde liquet, quod ferre possit leges personales pro solis peregrinis, cur non etiam pro incolis? Atque hoc modo videntur conciliari gravissimorum DD. sententiæ hac in quæstione inter se oppositæ.

160. *Obj. cont. I.* Non licet impedimentum ponere legi ita, ut stante lege eam nequeas implere, e. g. toto tempore antemeridiano dormire, vel breviarium abjicere, ne debeas audire sacrum vel recitare breviarium; ergo neque licet exire e *loco domicilii* ad evitandum v. g. jejunium, cum sic in fraudem legis ageretur.

R. N. C. *Disp. est.* Exiens e territorio legislatoris utitur jure suo, nec agit in fraudem legis, cum legislator nec egressum prohibeat, nec intentionem in loco dispensato carnibus vescendi; licite ergo se ponit in talibus circumstantiis, in quibus lex cessat, quod fit per egressum e territorio in locum, ubi nulla lex festi aut jejunii lata est, vel abrogata, vel dispensata est. Sed dormiens et breviarium abjiciens manet subjectus legi, utpote pro omni sacerdote publice promulgatæ; cum ergo lex respectu illorum non cesset, illicite ponunt impedimentum ejus observationi. Inde etiam est, quod prævidens impedimentum legis ejusmodi debeat ejus impletionem v. g. audiendo sacrum, recitando breviarium, comedendo agnum paschalem etc. antevertere, quia impedimentum superventurum legem non tollit.

Inst. 4. URBANUS VIII. speciali Decreto prohibuit exire ad locum, in quo TRIDENTINUM non est promulgatum ad contrahendum ibidem matrimonium clandestinum, quod CONCILIIUM irritat. Excommunicatus a suo Episcopo manet excommunicatus, quamvis e sua Diœcesi egrediatur. Præcepta, vel ab Episcopo suis clericis, vel a Prælato suis religiosis imposita eos etiam absentes stringunt; ergo peregrini extra territorium legislatoris non eximuntur ab ejusdem legibus.

R. N. C. Leges locorum peculiare, quia saltem *regulariter* feruntur a Principibus vi superioritatis et jurisdictionis *territorialis*, extra limites territorii non egrediuntur; et hinc qui non ratione suæ personæ, sed ratione *loci vel territorii* tantum est subditus, extra territorium illis legibus territorii non obligatur.

Dictum 1°. *regulariter* : aliud quippe est, si legislator universalis specialiter prohibeat exire ea intentione, ut lex evitetur, prout fecit URBANUS VIII.

Dictum 2°. *subditus ratione loci* : nam si præceptum superioris sit *personale*, inhaerens ipsi personæ, quæ legislatori immediate, h. e. ratione sui, et non tantum ratione territorii, est subdita, tale præceptum personam ubique afficit ita, ut absenti etiam præceptum imponi possit; atque idcirco excommunicatus ab Episcopo, quamvis egressus e sua diocesi, a communione cum fidelibus abstinere, clerici et religiosi etiam absentes obedire suo superiori debent, quin et legati, milites, filii tenentur exequi mandata sui Principis, Ducis aut Patris etiam absentis.

Inst. 2. Si, qui præcise ratione *territorii* est subditus, extra illud non manet subditus; ergo peregrinus non poterit suscipere SS. Ordines ab Episcopo suæ originis vel domicilii, neque Parochus extra parochiam et diocesim peregrinatus absolvere suos parochianos: utrumque autem fieri assolet; ergo.

R. N. vel D. M. Nisi superior universalis e. g. summus Pontifex peregrinum quoad aliquos effectus, vel nisi superior territorialis, tacite vel expresse delegando potestatem, faciat subditum *C.* si alterutrum fiat *N.* Universim, qui ratione territorii tantum subditus est, extra territorium cessat esse subditus, quia cessante causa cessat effectus; sed in primo casu Pontifex talem peregrinum relate ad suscipiendos SS. Ordines facit subditum Episcopo suæ originis aut domicilii: in secundo superior territorialis dat vel expresse vel tacite potestatem delegatam absolventi.

161. *Obj. cont. II.* Peregrini non sunt subditi, neque in illos jurisdictio competit Principi extraneo; ergo non *simpliciter* statutis *localibus* obligantur.

R. 1. Principes habent jurisdictionem ratione sui territorii in omnes existentes in suo territorio, qui non sunt *specialiter* exempti: sed peregrini non sunt exempti a legibus, quæ pro ipsis specialiter feruntur, quæ formam contractuum præscribunt, importationem vel exportationem certarum mercium prohibent, aut vectigalia imponunt; ergo nec ab aliis legibus et statutis *localibus*, quæ vi juris territorialis indefinite ac sine limitatione lata, directe ac immediate respiciunt et afficiunt territorium, quia peregrini ingredienti alienum territorium censentur seipsos legibus, uti illis, ita his subicere.

R. 2. D. C. Non obligantur *simpliciter* statutis *localibus*, quæ ratione certarum personarum, nempe civium et incolarum feruntur *C.* statutis *localibus*, quæ illimitate loquuntur, ita ut verba legis non minus proprie peregrinos etiam comprehendant *N.* Peregrini gaudent commodo et favore loci, v. g. dispensatione locali in jejuniis, in labore servili die festo, cur non et onus sentiant? Sane si dispensatio localis etiam comprehendat peregrinos, quamvis sit actus jurisdictionis, cur non aliæ etiam leges, quæ præcise locales sunt ac territoriales? Intentio autem legislatoris ferentis statuta *personalia* vel ex tenore legis, vel ex materia, vel ex aliis circumstantiis colligitur.

Inst. 1. Dispensatio est tantum actus jurisdictionis *voluntariæ* non *contentiosæ*; ergo quamvis illi, non vero huic etiam sese peregrini subicere censendi sunt. *Conf.* Secundum axiomata juris, *In odiosis mitior pars est eligenda: In dubiis minimum sequi oportet: Contra eum, qui legem clarius*

dicere potuit, est interpretatio facienda; ergo si statuta locorum particularia peregrinos non expriment, neque illos obligant.

R. N. C. Quia jus territoriale jurisdictionem quoque *contentiosam* complectitur, etiam respectu peregrinorum, uti patet in legibus contractuum, taxatione rerum et pecuniarum etc. Ad hæc quanta difformitas in provincia, quin et in urbe foret, si, dum cives die festo locali a labore servili abstinere debent, peregrini aut ligna findendo, aut trituro frumentum in area, in ædibus, in foro perstreperant? potius ordo, decencia et ædificatio publica exigunt, ut peregrini in suis actionibus sese aliis conforment, juxta illud ATTURINI ad Januar. scribentis: *Ad quamcumque Ecclesiam veneris, ejus morem serva*, unde etiam orta illa gnòme: *Si vivis Romæ, Romano vivito more*; hinc ipsi etiam Religiosi exempti propter uniformitatem festa diocesana servare tenentur.

Ad Conf. D. A. Et hæc axiomata tenent, quando verba legis non sunt comprehensiva, adeoque extensio utpote odiosa fieri non debet *C.* quando verba legis sunt comprehensiva, et ratio legis pro omnibus stat eadem *N.* In nostro casu omnes existentes in territorio comprehenduntur legibus *localibus*, sicut interdicto locali, ita ut sacerdoti peregrino non liceat ibidem celebrare missam: non igitur fit extensio legis, sed legis acceptio juxta sensum litteralem ac proprium, qui ad uniformitatem, ordinem et publicam ædificationem est convenientior, proin legislatoris bonum publicum spectantis intentione dignior, ac jurisdictioni territoriali honorificentior. Adde, quod alia *paræmia juris* dicat: *Quando lex non excipit, nec distinguit, neque nos debemus id facere*; cum ergo lex territorialis sit illimitata, fundata in jure territoriali ac territorium respiciens, simulque bonum publicum exigit, non minus ferri legem etiam pro peregrinis, quam pro incolis: dicendum, quod lex non tantum cives et incolas, sed omnes in territorio existentes comprehendat; alias pari jure dicam, tantum cives, non item incolas, tantum subditos qui habent domicilium, obligari statutis particularibus, quia *mitior pars eligenda, minimum sequendum, et facienda interpretatio contra legislatorem.*

Inst. 2. Uniformitas servanda in festis *localibus* non fundatur in jure territoriali, sed in ratione *scandali*; ergo non recte ex illa infertur subjectio peregrinorum ad quævis statuta territorialia.

R. Tr. A. Quia si incolæ sciant, streperum illum hominem esse peregrinum, qui sicut ad festum illud locale non adstringitur, ita ei non sit interdictum serviliter laborare, quodnam inde *scandalum* sequatur? *N. C. Scandalum*, si quod oritur, inde est, quod incolis persuasum sit, laborem servilem omnibus in urbe prohibitum esse in die festo; sicut persuasum habent, illicitum esse peregrino Wirceburgi vesci carnibus, si ibi esset dies jejunii, quamvis præcepto tantum diocesano statuti. Unde quoad leges *locales* peregrini vel ipso ingressu sese subiciunt legibus territorii, prorogantes in se jurisdictionem judicis illius loci: vel independenter a propria subiectione peregrinorum legislator vi juris territorialis ferre potest leges universales in omnes existentes in suo territorio, quia hoc ipso, quod peregrini alienum territorium ingrediantur, ejusdem consuetudinibus receptis, statutisque *localibus* subiciuntur, sicut ingressus locum *interdicto* subjectum, hoc ipso interdictum servare debet.

Inst. 3. Studiosis, militibus, famulis, ubi habent *quasi-domicilium*, ibi præter SS. Ordines omnia sacramenta conferri possunt, sed peregrinis non nisi sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ, et quidem ex licentia proprii Episcopi; ergo peregrini non fiunt subditi illius loci quem ingrediuntur.

R. N. C. Nam si peregrini nullo modo subditi fiunt illius loci, per quem transeunt, cur servare debent *interdictum locale*, leges locales circa contractus, taxationem rerum et pecuniæ, vectigalia, quæ quidem ante omnem contractum aut delictum promiscue feruntur pro incolis et peregrinis? leges item pro peregrinis specialiter latas? cur, si delinquant, puniuntur? Equidem Episcopi licite non possunt peregrinis omnia sacramenta administrare, nisi vel tacite vel expresse consentiente illorum proprio Episcopo, quia Ecclesia, prout usus ipse confirmat, hoc *specialiter* prohibuit requirens specialem subjectionem; ex eo autem non sequitur, quod æqualis subjectio ad omnia requiratur, quæ sicut ad aliqua exigitur major, ita ad aliqua minor sufficit. Nonne male arguitur: *quasi-domicilium* non sufficit ad conferendos SS. Ordines; ergo neque ad conferenda alia sacramenta? Adde, quod specialis illa exceptio firmet regulam in contrarium circa non excepta.

Inst. 4. L. hæres absens 19. ff. de judic. clare innuitur, quod viatores non sortiantur forum loci, per quem transeunt; ergo neque legibus territorii *simpliciter* obligantur.

R. D. A. et *Explicò*: atque lex illa loquitur de mercatore advena, quem emptor nequeat in loco, per quem transit, convenire, quia scit eum *confestim*, ut ait lex, inde profecturum C. loquitur de mercatore, qui non *mere* transit, sed aliquamdiu moratur, et vel pergulam vel officinam ibidem habet N. Lex cit. aliquantum modificat forum contractus, et quia mora brevissima pro nulla mora habetur, dicit mercatorem *mere* transeuntem ab emptore conveniri debere in loco domicilii: cum enim *confestim* sit discessurus, non datur occasio ibidem statuta servandi. Poterit ergo peregrinus hanc legem juris communis servare, licet teneatur statutis *localibus*, tum quia lex citata non dicit, quod illa servare non debeat, tum quia pro tali casu vix datur statutum particulare in contrarium, quale si daretur, hoc derogaret illi juris communis limitationi, ipsumque peregrinum transeuntem obligaret. Hæc legis citatæ explicatio etiam ab auctoribus admittenda est, cum juxta omnes certum sit, peregrinos sortiri forum ratione *delicti et rei sitæ*, proinde sensus legis nequit esse illimitatus, sed restringi debet.

Inst. 5. Si peregrini *generaliter* subjiciuntur legibus *localibus*, ac proin forum illius loci sortiuntur; ergo leges frustra *speciales titulos* assignant forum sortiendi, nempe vel ratione originis, vel ratione domicilii aut quasi-domicilii, vel delicti, contractus, rei sitæ.

R. N. *seq.* Nam jura specialiter exprimunt illos modos forum sortiendi, ut constet, posse aliquem ex plurimis titulis et in pluribus locis conveniri, prout actor voluerit. Insuper autem dari alios modos, patet ex dictis: quomodo enim alias posset dominus territorialis leges ferre pro ipsis peregrinis? quomodo eos obligare ad servandas leges circa formam contractuum, taxam rerum et pecuniarum? etc.

162. *Observa.* Dicta hactenus etiam de *vagis* intelligenda sunt ob paritatem rationis: quippe leges illæ universaliter latæ sunt pro toto territorio: non

deest potestas legislatoris, fundata in jure territoriali: idem est finis, nempe bonum publicum, ad quod maxime conducit pax, tranquillitas, uniformitas, ordo et æqualis vivendi ratio; æquum ergo est, ut tam *vagi*, quam *peregrini*, ut primum e patria sua egressi, jure illius statuario desinunt obligari, ita illius loci, ad quem perveniunt, consuetudine et legibus obligentur, quia sicut quoad leges speciales pro peregrinis, leges contractuum etc. pactum tacitum intervenit peregrinum inter et dominum territorialem, ita Princeps peregrinis aut vagis concedit ingressum in suum territorium non nisi sub pacto tacito, ut se subjiciant statutis et consuetudinibus *localibus*. Atque hæc in *vagis* obligatio, quam plures ex auctoribus cum Thoma Sanchez fatentur, illam in peregrinis etiam magis confirmat.

§ III.

Utrum clerici legibus civilibus obligentur?

163. *Nota.* Ingens bonum, *libertas Ecclesiæ* universalis et particularium, qua Christus eas seculi hujus potestate exemptas regi a pastoribus animarum voluit in spiritu lenitatis et in vinculis charitatis; de illa vero libertate potissimum hic queri posset, quam Ecclesiæ nonnunquam ex privilegio et beneficio summi Pontificis, nonnunquam ex pacto legitimo, antiqua consuetudine, usu et prudenti epikeia circa res disciplinares sibi comparasse dicuntur: sed de hac copiose hodiedum pertractant sacri juris interpretes. De *immunitate ecclesiastica*, quæ est jus seu privilegium quoddam, quo res, loca et personæ ecclesiasticæ a foro et jurisdictione seculari, non tantum in criminalibus, sed et in civilibus eximantur, testatur jus utrumque, canonicum et civile; immunitas hæc dicitur *localis* relate ad loca pia, scilicet monasteria, xenodochia, cœmeteria etc.: competit autem Ecclesiis uti jus asyli, ita immunitas ab exercitio actuum profanorum, ut sunt v. g. nundinæ. *Realis* dicitur relate ad res tum sacras et ad cultum divinum dicatas, tum acquisitas titulo spirituali, v. g. decimas, beneficii fructus etc., tum bona etiam temporalia mobilia et immobilia Ecclesiarum ac ministrorum Ecclesiæ. *Personalis* vocatur relate ad personas ecclesiasticas, scilicet clericos omnes in sacris constitutos, probabilius etiam minoristas, omnes religiosos utriusque sexus, non tamen eremitas nullam Religionem approbatam profitentes.

Quæstio hic loci movetur de triplici hac immunitate, præcipue vero *personarum ecclesiasticarum*, tum a legibus civilibus, tum ab exactionibus et præstationibus publicis; et quidem quo illa jure, *divino*, an *humano* introducta sit.

164. *Dico I.* Ecclesiæ et personæ ecclesiasticæ, earumque bona non subjacent potestati seculari. Est *communissima Catholicorum*.

Prob. Hæc immunitas ecclesiastica fere ab Ecclesiæ exordio fuit observata, et a jure tum *civili* juxta Constitutiones primorum Imperatorum, CONSTANTINI M., CONSTANTII, VALENTINIANI III., MARCIANI, VALENTIS, GRATIANI, etc. L. 12. c. de SS. Eccles., Auth. *Cassa et irrita*: tum *canonico* juxta tit. 49. L. 3. Decret., tit. 23. in 6., Clement. tit. 17., Extray. com. tit. 10. de *censibus* etc. asserta; ergo.